

רשמי סיור בדניה

חלב שתיה	—	168 ק"ג
חמאה	—	5 "
מרגרינה	—	14 "
בשר	—	60 "
קמח ותוצרתו	—	100 "
סוכר	—	35 "
ביצים	—	170 יחידות
ירקות	—	75 ק"ג
ת"א	—	125 "
פירות	—	58 "

מחוץ לכמויות ניכרות אלו של מזונות לתצרוכת עצמית, יוצרת דניה כמויות עצומות של תוצרת חקלאית ליצוא. חלקה של התוצרת החקלאית ביצוא הכללי שהסתכם ב־675 מיליון דולר בשנת 1950 — היה כדי 63% (או 420 מיליון דולר).

מהטבלה הניתנת להלן נוכל ללמוד כמה פרטים על היצוא החקלאי.

הייצור החקלאי בכדי להבין יותר טוב את הנעשה בשטח גידול הבקר בדניה, מן הדין לעמוד קודם כל על כמה פרטים בולטים של החקלאות בדניה בכלל.

השטח הכללי של דניה הוא כ־42 מיליון דונם, היינו — פי שניים גדול מזה שבארצנו. 31,5 מיליון דונם הם בעיבוד חקלאי. מספר התושבים — 3,8 מיליון; מהם המתפרנסים מחקלאות 965.014 או 25,1% מכלל האוכלוסיה. בכדי להבין את עצמת הייצור החקלאי של ארץ קטנה זו, יש לשים לב לעובדות אלה: ארץ זו מייצרת את מרבית מזונותיה, ורמת התזונה בה גבוהה למדי; מספר הקלוריות לנפש ביום מגיע ל־3168 בממוצע, והתצרוכת השנתית של המזונות העיקריים לנפש לשנה מסתכמת כדלהלן:

ערך היצוא החקלאי בשנת 1950

המצרף	הכמות (באלפי טון)	כ־% מכל הייצור	הערך הכספי של היצוא (במיליוני דולרים)
חמאה	156	87	131
בקר חי ובשר בקר	80	45	38
גבינות	37	65	22
בשר ושומן חזירים	219	62	110
ביצים	75	71	50
שונות (זרעים וכו')	—	—	69

24.548.000 עופות, מזה 11.508.000 תרנגולות מטילות.

על כל תושב במדינה היו: 0,8 ראש בקר (לפי יחס זה היו צריכים להיות בישראל כמיליון וחצי ראשי בקר, במקום 63 האלף שישנם היום), 0,85 חזירים ו־6,3 עופות. הוריות לגודלו של עדר הבקר יצרה דניה בשנת 1950 — 5.403.000.000 (חמישה וחצי מיליארד) ק"ג חלב שהשתמשו בו בצורה הבאה:

83% של כלל היצוא החקלאי בא ממשק בעלי החיים. דבר זה אפשרי הודות לעצמת המשק הזה.

בדניה היו לפי מפקד משנת 1950: 502.000 סוסים.

3.053.000 ראשי בקר — מזה 1.577.000 פרות בחליבה.

3.235.000 חזירים.

59.000 ראשי צאן.

בשנת 1950 היה היבוא של מספוא לבעלי-חיים בגבולות של 375.000 טון גרעיני מספוא וסובין ו-547.000 טון של כוספות וחלבונים; הערך הכספי של יבוא המספוא הזה היה כ-60 מיליון דולר ואם נצרף לזה אפילו את ההוצאה ליבוא הזבל הכימי, שהגיעה לסך של 27 מיליון דולר, ולצרכים אחרים לחקר-לאות על סך של 5 מיליון — מסתכם ערך היבוא הישיר לחקלאות בסך של 89 מיליון דולר לעומת ערך היצוא כדי 675 מיליון דולר. גם במאזן המזונות לבעלי החיים, אין חלקו של היבוא עולה על 10%—12 של כלל הצרכים המזון.

בשטח ההספקה של המספוא לבעלי חיים בדניה יש לציין התקדמות עצומה. בשנים 39—1935 היה היבוא השנתי של המזון המרכזי 1.700.000 טון לעומת 822.000 בשנת 1950, בלי שיחולו שינויים יסודיים במספר בעלי החיים. הישג זה בא הודות לשינויים מרחיקי-לכת בייצור המספוא הגס. החקלאות הדנית עשתה מאמץ יוצא מגדר הרגיל להגדלת מספר יחידות המזון לכל יחידת שטח, ויחד עם זה הכניסה שינויים בלוח ההזנה של בעלי-החיים.

חלוקת השטח החקלאי בשנת 1950 היתה כדלקמן:

הגידול	השטח באלפי דונם	ב-% מכל השטח	הערות
גרעיני תבואה	12.790	40.5	מזה למספוא 10.3 מיליון דונם
גידולים אחרונים (כולל ת"א)	5.840	18.5	מזה למספוא 4 מיליון דונם
מרעה חצי שנתי זרוע	6.660	21.2	
מרעה רבשנתי	4.610	14.7	
מספוא ירוק ואספסת	330	1.3	
שונות (כלל צמחי תעשייה)	1.290	3.8	
סה"כ	31.500	100	

חקלאי דניה להעלות את יכולי שדותיהם לרמה שאין כמותה בשום ארץ אירופית אחרת.

3890 מיליון ק"ג לחמאה — 72%
413 מיליון ק"ג לגבינה — 7.6%
129 מיליון ק"ג לחלב משומר — 2.4%
400 מיליון ק"ג לשימוש במשק היצרן — 7.5%
571 מיליון ק"ג נמכרו כחלב שתיה — 10.5%

מהייצור הזה אפשר היה לספק בשנה כ-250 ק"ג חלב, לכל צורותיו, לנפש בתור המדינה ולהפריש ליצוא תוצרת-רפת בשווי של 191 מיליון דולר (היינו יצוא בשווי של 122 דולר על כל פרה), שהם 42% של כל היצוא החקלאי או 28% של כלל היצוא של המדינה. בדרך כלל נוהגים להגיד, שייצור בענפי בעלי החיים בדניה מתבסס על יבוא של מספוא עבורם. דבר זה נכון רק. במידה מסוימת. נכון הוא, שבלי היבוא של מזון מרוכז ובעיקר של כוספות וחלבונים, לא היה הייצור מגיע לאותה הרמה הגבוהה: תנובת החלב לפרה היתה ודאי נמוכה בהרבה, כמות הביצים לתרנגולת היתה יורדת, וקצב גדילת והתפתחות החזירים היה נעשה אטי יותר. אבל לא נכון לחשוב שכלכלתם של בעלי-חיים תלויה בעיקרה ביבוא; יתכן ודבר זה נכון, במידה מסוימת, לגבי הלול והחזירים, אך אין הדבר מתאים למצב בענף הרפת.

אנו רואים, ש-88% של כל השטח החקלאי מנוצלים לייצור מספוא לבעלי-חיים. הודות למספר הרב של בעלי-חיים ליחידת שטח. ועל ידי מחזור זרעים יעיל, הצליחו

היבול לדונם	היבול לדונם	הגידול
ביחידות מזון	בק"ג	
350 + 70 מקש	350	חיטה
327 + 68 מקש	327	שעורה
600 + 100 מעלים וראשים	5.600	סלק מספוא רגיל
700 + 140 מעלים וראשים	4.500	סלק מספוא סוכרי
350	—	מרעה חד שנתי
500	—	אספסת

התקדמות מענינת הושגה בגידול הסלק; עוד לפני שנים מעטות רובו של שטח הסלק היה זרוע סלק מספוא רגיל שהחומר היבש שבו נע סביב 11%—12. על ידי טיפוח תכ- לייתי הצליחו הדנים לגדל זנים חדשים, המ- כילים מ-18 עד 20 אחוז חומר יבש ועל ידי כך העלו בהרבה את יכול יחידות המזון ליחידת השטח. זנים חדשים אלה נתקבלו יפה ומהווים היום אחד מעמודי התווך במנת המזון של פרות החלב. הטבלה הבאה מציינת את ההתקדמות הזאת במספרים.

(חישוב יחידות המזון נעשה לפי מפתח מקובל כדלקמן: יחידת מזון אחת = 1 ק"ג חיטה, 1 ק"ג שעורה, 1.1 ק"ג חומר יבש בסלק, 1.5 ק"ג חומר יבש בעלים וראשים מסלקים, 2.5 ק"ג שחת, 4—5 ק"ג קש וכו'). מחזור הזרעים המקובל הוא של 8 שנים: (1) דגן-חורף (חיטה או שיפון), (2) אשרושים, (3) שעורה, (4) אשרושים, (5) דגן קיץ משולב עם מרעה זרוע (תערובת של תלתן ועשבי דגן, (6) מרעה זרוע, (7) ש"ש. לפי זה יוצא ש-50% של השטח זרוע גרעינים, 25% אשרושים ו-25% מרעה.

שנה	שטח סלק-מספוא רגיל (דונם)	שטח סלק מספוא סוכרי (דונם)	ס"ה שטח (דונם)	היבול ביחידות מזון
1935	1.523.000	100.000	1.620.000	1048
1947	599.000	770.000	1.369.000	1083
1949	480.000	1.115.000	1.595.000	1296

כ-46.000 מיכלי החמצה (22%), ב-1950 כ-61.000 (30%), ב-1951 75.000 (36%), או השואה אחרת, שנמסרה בדיאגרמה בתערוכה החקלאית: ב-1936, החמיצו ראשי סלק ב-1295 משקים והתפוקה מהם 10 מיליון יח"מ; בשנת 1951, ב-59.048 משקים והתפוקה היתה 190 מיליון יח"מ. הדנים אומרים, שהישגים אלה הם תוצאה של פעולת הסברת נרחבת, תוך שיתוף הדוק של אנשי המחקר ושל המדריכים החקלאיים. בדומה להישגים המקצועיים הגדולים בפלחה ובגידולי המספוא הגיעו גם ענפי החי לרמה מקצועית בלתי שכיחה.

משנת 1949 ואילך חלה התקדמות נוספת. התוצאה היא ברורה: למרות צמצום השטח הכללי גדל היבול ביחידות מזון ב-20% ויחד עם זה הושגה הוזלה ניכרת במחיר היחידה. דוגמה שניה של חתירה שיטתית לניצול יעיל יותר של יבולי המספוא — זוהי התזונה הגדולה בשטח התחמיצים. חלק גדול מיבול עלי וראשי הסלק לא נוצלו כהלכה בשנים הקודמות; היום עברו להחמצה של מספוא רב ערך זה והעלו על ידי כך במידה רבה את יעילות ניצולו. כיום מעריכים, שישנם בדניה 208.000 משקים חקלאים. ב-1949 היו

התמורה של 550 ליטר חלב). לנערות יש קורסים מיוחדים, גם אלה של 6 חדשים ועל פי רוב בקיץ. מנהלי המוסדות מציינים את השקידה בלימודים והתשוקה לידיעות המתגלה אצל התלמידים שבמוסדות האלה. הנערות והנערים, אחרי 4 שנות עמל רואים ב-6 חדשי הלימוד הזדמנות מיוחדת במינה ואולי אף האחרונה לרכישת ידיעות והמסירות ללימודים היא גדולה. העבודה המשותפת וחיי הפנימיה מפתחים את המחשבה בכיוון לקראת אופרציה, שבה מצטיינת החקלאות הדנית. המוסדות האלו מצויידים בציד הטוב והמשובכל ביותר. כל האוירה היא תרבותית מאד וכך גם המסגרת החיצונית.

בית ספר חקלאי תיכוני לא ידוע בדניה ובני האכרים מסתפקים בחינוך עממי בתוספת הקורס הזה כ"בית ספר עממי גבוה לחקלאות". מחוץ לזה מתקיימים עוד קורסים ספציאליים, הרצאות וערבי לימוד. רק מעטים מקבלים חינוך חקלאי גבוה ממש, ואלה לרוב עוברים לעבודה כמורים חקלאיים, במוסדות מחקר והדרכה וכדומה. חלק גדול בהתקדמות החקלאית יש לשרות ההדרכה. בשרות זה יש שיתוף פעולה בלתי רגיל בין מוסדות המדע והמחקר ובין המדריכים. כן הושג שיתוף מכסימלי בין מוסדות הממשלה, איגודי יצרנים ומוסדות ציבוריים. לעתים קשה לבדור בשם מי פועל המדריך. על פי רוב מחזק המדריך על ידי איגודי היצרנים לצורותיהם השונות. מקבל מהם את משכורתו, פועל בשם הממשלה. מייצג אותה ויש לו במקרים רבים גם סמכויות רחבות; את ידיעותיו הוא שואב ממוסדות המחקר ואליהם הוא מעביר גם את תוצאות נסיונותיו ואת החומר המקצועי המצטבר בידיו. עם התפתחות החקלאות הופכת ההדרכה לספציאלית יותר לגבי כל ענף.

למדריכי ענף הרפת תפקיד נרחב מאד. הם מנהלים את ספר העדר ואחראים לבקורת החלב. מארגנים את תערוכות הבקר ומכינים את הקטלוגים. הם יושבים בהנהלת הועדות המקצועיות של איגודי הבוקרים ובאגודות

ברפת הושגה בממוצע שנתי וארצי תנובה בת 3.561 ק"ג חלב עם 3.85% שומן (או — 137 ק"ג שומן). 53.4% של כל הפרות היו בבקורת החלב הרשמית והממוצע השנתי של 845.111 הפרות המבוקרות בשנת 1950/51 היה — 3.901 ק"ג חלב, 4.18% שומן, 163 ק"ג שומן.

בלול הגיעו להטלה ממוצעת של 160 ביצה לתרנגולת; במרכזי הטיפוח, הממוצע הוא סביב 200 ביצה; הלהקה הטובה ביותר הגיעה ל-240 ביצה והתרנגולות הרקורדיות ל-338 ביצה בשנה.

על החזירים נמסרים מספרים דלקמן: צורת הניצול העיקרי של החזיר היא שחיטתו ל-Bacon (בקון); חזיר כזה שוקל בממוצע 95 ק"ג, משקלו אחרי השחיטה 70 ק"ג, שמהם מקבלים 60 ק"ג בקון. תצרוכת המזון שלו היא בגבולות 540 יחידות מזון שמהן יכולים להיות כ-40% מספוא גס.

סקירה קצרה זו על החקלאות בדניה לא תהיה שלמה אם לא אציין עוד שני גורמים, שלדעת ראשי החקלאות הדנית השפיעו בצורה מכרעת על הרמה המקצועית הנעלה ועל גובה הייצור, והם — החינוך וההדרכה החקלאית. בני האכרים לומדים בדרך כלל עד גיל 14 בבית הספר הכללי וחוזרים למשקים. אחרי 4 שנות עבודה מעשית מרכזים אותם מחדש (לפי רצונם) לקורס חורפי חד-פעמי לתקופה של 6-9 חדשים. קורס זה מוקדש חציו ללימודים כלליים וחציו ללימודים חקלאיים. הלימודים הם רק עיוניים; המשק שעל יד המוסד משמש רק להדגמות ואין התלמידים עובדים בו. המוסד שבו מתרכזים התלמידים נקרא בית ספר עממי גבוה לחקלאות והוא על פי רוב ברשותם של חקלאי הסביבה. הממשלה משתתפת בצורות שונות בהחזקת המוסד ומשלמת חלק ממשכורת המורים, בדרך כלל מגיעה השתתפות הממשלה לשעור של 30-38% של הוצאות המוסד. התלמידים גרים בפנימיות המוסד ומשלמים בעד כלכלתם כ-200 כתרין בחדש (כ-30 דולר או

ביצוא החמאה הגיע ל-61%. 40% של הזבל הכימי ו-54% של המספוא נקנו במשותף. בזמן האחרון קמו 40 תחנות שיתופיות למכונות חקלאיות ונוסדו 19 מכבסות קואופרטיביות בכפרים. מספרים אלה אינם ממצים את ההשפעה רבת-ההיקף שיש לקואופרציה החקלאית על הפוליטיקה האגררית של המדינה. שלה והיא ממלאה תפקיד רב בחיי יום יום של רוב החקלאים. בכל שיחה עם החקלאים עצמם מחד וראשי החקלאות מאידך חוזרת ההדגשה על חשיבות הקואופרציה החקלאית למדינה ולחקלאים עצמם, והיפה והחשוב בזה — זוהי ההתלהבות והאמונה שמתגלה כשמדברים על הנושא הזה.

א. לוי

מנהל מדור הבקר

ההזרעה ויש להם חלק רב בארגון התחנות למבחן הפרים. ואחרי הכל הם מוסרים את רוב זמנם להדרכה מעשית בשאלות ההזנה. לכל מדריך כזה משרד עם טלפון, עזרה משרדית, עוזר מקצועי ומכונות. בדניה ישנם כ-63 מדריכים ראשיים כאלה ולהם כ-110 עוזרים מקצועיים. כל מדריך ראשי אחראי איפוא ל-3,500 משקים חקלאיים.

ובסוף עוד כמה עובדות על היקף הקואופרציה החקלאית. ידוע לכל, שהחקלאות הדינית מאוגדת יפה באגודות קואופרטיביות למכירה וקניה. בשנת 1949 היו בדניה 1320 מחלבות קואופרטיביות, אשר ריכוזן 90% (!) של החלב המשווק. 61 בתי מטבחים קואופרטיביים קיבלו לידיהם 89% של החזירים לשחיטה. חלקם של הקואופרטיבים שעסקו

אלף ומאתיים ליטר חלב ליום והמרעה הזרוע

הננו מתכוונים הפעם לציין את ההישג הגדול של הרפת, לו ציפינו במשך שנים רבות, והוא:

1000 ליטר חלב ליום!

במשך שנים קשה היה להגיע למספר המיוחל. היו חודשים שהתנובה הגיעה ל-970 לי' ושוב ירדה. שוב עברה שנה ואת הגבול לא עברנו. והנה בא יום והרפתנים פירסמו: הגענו לתנובה יומית של 1050 ליטר. אכן, סו"ס עברנו את המספר העגול. והנה ראה זה פלא! אך עברנו את ה"אלף", והנה תוך שבועיים התנובה היומית הגיעה ל-1200 ליטר, וזה החודש השני שהיא עומדת על הרמה הזאת. מה איפוא קרה כאן? האם נוספו הולבות חדשות? ההיתה עונה של המלטות רבות? גם זה נכון, אך לא רק זה. לא רק המספר האבסולוטי של התנובה היומית השתנה, אך גם הממוצע היומי לפרה חולבת עלה.

בשקילות החלב הקודמת הממוצע הגבוה ביותר היה בדצמבר 16.7 לי' לחולבת, לעומת זאת באפריל 1953 הממוצע לפרה חולבת היה 19.3 לי'. עליה של 2.6 לי' לחולבת. זהו ההישג הגדול של הרפת, אשר קבע את העליה הכללית של התנובה היומית ברפת.

לתופעה חיובית זאת שתי סיבות יסודיות:

1. הסיבה העיקרית והחשובה היא איכות העדר שלנו: יש לציין כי הודות למסירות ולטיפול מקצועי נכון, עלה בידי הרפתנים לגדל עדר משובח, בריא, המסוגל להניב תנובה גבוהה. אכן, עמלם לא היה לשוא. תשמנה התוצאות עידוד לרפתנים בהתגברם על הקשיים היום יומיים שהם נתקלים בהם.
2. הסיבה לעליית התנובה נעוצה באספקה רציונלית וקבועה. מסוף מרץ מתבססת האספקה לרפת על סלק, חציר ומרעה זרוע. סלק וחציר היו בשימוש אצלנו גם בשנים הקודמות, החידוש הוא — המרעה הזרוע, ועל חשבוננו יש לזקוף חלק חשוב של ההישגים האחרונים.

כידוע הפכנו 86 ד' אספסת לשטח מרעה. באביב הקודם זרענו לתוך האספסת עשבי מרעה קיימים: עשב רודוס ופספלוס. בגלל צמצום בזרעים זורעים אותם בכמויות קטנות, אך הצמחים הם אנרסיביים ומתפשטים מעצמם, כך שבסופו של הדבר הם יכסו את השטח כולו ואף ידחקו את האספסת.

לקראת החורף הוספנו זרעים של הזון החד-שנתי צמח מרעה חורפי בעל ערך גבוה, אשר תקופת גידולו נמשכת עד מאי יוני. הזון נקלט אצלנו יפה מאד והניב יבול נאה. רכשנו כבר זרעים לעונה הבאה ונרבה להשתמש בו בעתיד, ועל ידי כך נבטיח רציפות של המרעה לכל עונות השנה.

המרעה מהווה איפוא בסיס יציב של אספקה קבועה וסדירה ומונע את התנודות, ואשר לאיכות —

(סוף בעמוד 71)